

SEBASTIÀ BURGUERA BURGUERA

Iniciació al vocabulari
mediambiental

“ visquem de manera més senzilla, perquè altres senzillament
puguin viure “

L.M. Jiménez Herrero

INTRODUCCIÓ

La temàtica mediambiental ha esdevingut una de les més importants des de fa una sèrie d'anys. La preocupació pel medi ambient i la seva conservació ha constituït una de les premises bàsiques de la nostra societat. És del tot necessari un compromís de tota la societat per dur a terme un canvi en els models econòmics i en la nostra manera d'actuar envers la natura, només d'aquesta manera serà possible aconseguir un veritable desenvolupament sostenible que garanteixi a les generacions venideres una qualitat de vida almenys semblant a la que gaudim actualment.

Es tracta de facilitar una nova visió de la natura i provocar uns canvis d'actitud pel que fa al medi. Per aconseguir aquest objectiu, és necessari conscienciar les persones sobre la importància de conservar el medi ambient. Però per poder-ho dur a terme és precís i molt important dotar les persones d'una sèrie de coneixements bàsics i fonamentals que els permetin entendre i comprendre les relacions que s'estableixen entre els éssers vius i el medi. Només així podem incidir sobre el seu comportament i ajudar-les a adquirir les aptituds i la participació necessàries per determinar i resoldre els problemes mediambientals.

La dispersió de conceptes referits al medi ambient, que afecta les distintes disciplines científiques, indispensables per a la seva comprensió, ens ha duit a la convicció de la necessitat d'elaborar i recopilar un vocabulari bàsic, una iniciació sobre els conceptes fonamentals del medi ambient.

És un vocabulari que intenta expressar de manera clara i senzilla tota una sèrie de conceptes claus per entendre el medi, i és des d'aquesta perspectiva que inclou, no només termes relacionats amb les ciències naturals, sinó tot un grapat de conceptes referents a economia, geografia, ètica, pedagogia, dret, entre d'altres, i va destinat a facilitar una comprensió des d'una perspectiva global i sistemàtica del medi ambient.

Per tant, la temàtica mediambiental ha de ser tractada des d'una perspectiva interdisciplinària i transdisciplinària.

A a

ABIÒTIC: part del medi que no inclou els organismes vius.// Medi on la vida és impossible.

ACTITUD: processos o entitats que se suposa que existeixen, encara que no siguin directament observables o mesurables.

ADAPTACIÓ: conjunt de modificacions hereditàries que permeten a un organisme o espècie adequar-se a les condicions biòtiques i abiòtiques del medi.

AGRICULTURA BIOLÒGICA : modalitat d'agricultura en què no es fan servir adobs químics ni tractaments fitosanitaris.

AGRICULTURA ECOLÒGICA: veg. agricultura biològica.

AMBIENT: relatiu al medi ambient.

AMBIENTALISME: teoria relativa a la influència del medi ambient envers les persones, les civilitzacions i les cultures.

AMENAÇA: la probabilitat que una zona de la superfície terrestre es vegi afectada per una fase paroxísmica, potencialment perillosa, d'un determinat procés. Podem parlar d'amenaça induïda si aquesta és produïda com a conseqüència de l'acció de l'ésser humà sobre els processos naturals.

ANAEROBI: que pot viure en absència d'oxigen.// Que no necessita oxigen per viure.

ANEI: (*Àrea Natural d'Especial Interès*) figura de protecció de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Espais protegits pels seus singulars valors naturals.

ANTROPOCENTRISME: conjunt de valors que es basen en la dominació de l'ésser humà sobre la Naturalesa.

APRENTATGE SIGNIFICATIU: mètode d'aprenentatge basat en la incorporació no arbitrària, substantiva i no lineal de nous coneixements, en un esforç per relacionar-los amb els que ja tenim i un aprenentatge relacionat amb experiències, amb fets i objectes.

AQUÍFER: Formació geològica en la qual s'emmagatzema i circula aigua subterrània.

ARIDESA: característica de les àrees o zones mancades d'aigua a causa d'escasses o nul·les precipitacions i intensa evaporació.

ARIP: (*Àrea Rural d'Interès Paisatgístic*) figura de protecció de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Espais transformats majoritàriament per a activitats tradicionals i que estan protegits pels seus valors paisatgístics.

ATMÓSFERA: capa gasosa que envolta la Terra.

ATZAR: fenomen aleatori que no admet ser descrit per un formalisme, que es resisteix a ser reduït a un procés algorítmic conegut. És el nom que donam a la nostra ignorància o a la incapacitat de predicció. L'atzar incorpora al sistema incertesa i llibertat, provoca les fluctuacions a partir de les quals el sistema es veu forçat a conciliar el desordre amb l'ordre.

AUDITORIA AMBIENTAL: instrument de gestió que comprèn una avaluació sistemàtica, documentada, periòdica i objectiva de l'eficàcia de l'organització, el sistema de gestió i els procediments destinats a la protecció del medi ambient.

AUDITORIA DE QUALITAT: examen metòdic i independent que es realitza per determinar si les activitats i els resultats relatius a la qualitat satisfan les disposicions prèviament establertes, i per comprovar que aquestes disposicions es duen a terme realment i que són adequades per aconseguir els objectius prevists.

AVALUACIÓ DE RISCS: estimació dels riscos als quals pot estar sotmès algú o alguna cosa per la presència real o potencial d'un determinat procés.

AVALUACIÓ DEL CICLE DE VIDA: avaluació per mitjà d'un conjunt sistemàtic de procediments, de les entrades i sortides de matèria i energia i de l'impacte ambiental atribuïble directament a un producte al llarg del seu cicle de vida.

AVALUACIÓ DE L'IMPACTE AMBIENTAL: procediment administratiu de control que, fonamentat en un estudi tècnic sobre les incidències ambientals d'un projecte (estudi d'impacte ambiental) i en un tràmit de participació pública, permet a l'autoritat competent emetre una Declaració d'Impacte Ambiental que rebutgi, aprovi o modifiqui el projecte.// És un

procés d'anàlisi encaminat a formar un judici previ, al més objectiu possible, sobre efectes ambientals d'una acció humana prevista i la possibilitat d'evitar-los o reduir-los a nivells acceptables. S'aplica a projectes previstos, no a projectes realitzats.

B b

BALEARITZACIÓ: conjunt d'impactes ambientals a conseqüència de l'ocupació urbanística de la costa. Significa una destrucció accelerada dels recursos naturals i una degradació paisatgística, una terciarització de l'economia (del subsector turístic) i una dependència de l'exterior per al control de l'oferta per part del tour-operators.

BENESTAR: situació en la qual hom troba satisfetes les necessitats de la vida. S'han de valorar tres aspectes: el nivell de vida, les condicions de vida i el medi de vida.

BÉNS COMUNS GLOBALS: recursos que, si bé poden o no estar inclosos a l'espai geogràfic d'un estat determinat, són fonts presents o futures necessàries per al desenvolupament conjunt de la Humanitat (les aigües dels oceans, l'atmosfera, l'Antàrtida, etc.)

BIOCENOSI: comunitat d'organismes mútuament condicionats que ocupen un territori definit (biòtop) on es mantenen en un estat d'equilibri dinàmic.

BIOCENTRISME: plantejament ètic basat en el valor inherent del que és viu com a eix organitzatiu d'un nou sistema de valors. Significa reconèixer valor moralment significatiu a l'univers no humà.// Enfocament ètic basat en la vida, on l'ésser humà és un element més dins del sistema i apareix en interdependència amb la resta.

BIOCOMBUSTIBLE: combustible obtingut de la biomassa.

BIODEGRADABLE: que pot sofrir biodegradació. La biodegradació és la transformació d'un substrat complex en substàncies més simples fetes per un organisme.//Que es pot descompondre o ser absorbit per mitjans naturals o biològics.

BIODIVERSITAT: conjunt de la varietat de les formes de vida del Planeta, en totes les seves manifestacions i relacions.// Varietat de vida en totes les seves formes, nivells i combinacions, incloses la diversitat d'ecosistemes, la diversitat d'espècies i la diversitat genètica.

BIOGÀS: gas combustible que s'obté en la digestió anaeròbica dels residus en uns dispositius dissenyats adequadament.

BIOMASSA: massa total de la matèria existent en una comunitat o en un ecosistema.// Conjunt de matèria orgànica d'origen vegetal o animal. Deriva de la fotosíntesi que realitzen les plantes.// Font d'energia renovable que es produeix a partir de la descomposició de matèria orgànica no fòssil.

BIOSFERA: part de la Terra en què hi ha els éssers vius. Representa una capa relativament prima, que s'interpenetra amb part de la litosfera i de l'atmosfera i amb la totalitat de la hidrosfera, que constitueixen el medi ambient. Sistema de la Naturalesa que comprèn tot espai en què es desenvolupa o pot desenvolupar-se la vida.

BIÒTOP: espai ocupat per una biocenosi. Espai caracteritzat per un substrat material (sòl, aigua...) i certs factors físico-químics (temperatura, humitat, il.luminació...) que constitueix el suport físic d'un ecosistema.// Fracció de matèria no viva d'un ecosistema.

C c

CADENA ALIMENTARIA : conjunt de relacions de producció i obtenció d'aliments que s'estableix entre els diferents organismes d'un ecosistema.

CADENA TRÒFICA: veg. cadena alimentària.

CANVI CLIMÀTIC: canvi en les condicions tèrmiques i pluviomètriques produïdes en una etapa suficientment llarga com per a diferenciar-la de les altres. Aquest canvi es caracteritza per un augment gradual i constant de la temperatura mitjana de la Terra a causa de l'augment constant de la concentració atmosfèrica de molècules d'efecte hivernacle (MEI). Aquest procés es produeix a partir de la Revolució Industrial i s'intensifica en el segle XX.

CAPA D'OZÓ: capa de l'estratosfera que s'estén entre els 20 i 50 km d'altitud, en la qual la concentració d'ozó és màxima cap als 25 km. Aquesta capa filtra una part de les radiacions ultraviolades del sol.

CAPACITAT D'ACOLLIDA: s'entén el grau d'idoneïtat o la cabuda que presenta el medi per a una activitat, tenint en compte, a la vegada, la mesura en què el medi cobreix els seus requisits locals i els efectes d'aquesta activitat en el medi.

CAPACITAT D'ASSIMILACIÓ: és la capacitat d'autodepuració que presenten els vectors ambientals (aigua,sòl i aire).

CAPACITAT DE CÀRREGA: la població màxima que un ambient natural donat pot sustentar de forma contínua.// El nombre d'individus d'una espècie que un espai de terra determinat i els recursos naturals poden sustentar.

CAPITAL ARTIFICIAL: també anomenat manufacturat, fet per l'ésser humà (edificis, carreteres,màquines,béns d'equipament...).

CAPITAL HUMÀ: basat en els coneixements humans en la seva dimensió social i cultural.

CAPITAL NATURAL: també anomenat ambiental, proporcionat per la naturalesa (sistemes que suporten la vida, boscos, espècies, recursos,...).

CAPITAL TOTAL: és la suma del capital natural, proporcionat per la naturalesa, el capital artificial, fet per l'ésser humà, i el capital humà, basat en els coneixements humans en la seva dimensió socio-cultural.

CATÀSTROFE ECOLÒGICA: esdeveniment desastrós que provoca danys molt considerables als ecosistemes afectats.

CATÀSTROFE NATURAL: esdeveniment desastrós provocat per fenòmens d'origen natural (terratrèmol, inundació, etc).

CATÀSTROFE TECNOLÒGICA: esdeveniment desastrós provocat per una deficiència o errada tècnica de la tecnologia disponible.

CERTIFICAT D'EMISSIÓ TRANSFERIBLE: consisteix en l'establiment, per part de l'administració, d'uns nivells màxims d'emissió, en un determinat període de temps i per a cada tipus de contaminant, pel conjunt de productors d'una regió determinada. Els nivells d'emissió, dividits en quotes, se subhasten de tal manera que cada quota adquirida suposa un permís d'emissió pel seu valor.

CICLE DE VIDA: conjunt d'estadis pels quals passa un organisme o un producte mentre és viu o és útil.

CFC: veg. gasos clorofluorocarbonis.

CLÍMAX: etapa final d'una successió vers la qual tendeixen a evolucionar la vegetació i el sòl sotmesos a uns determinats factors ambientals, sobretot climàtics.

COEVOLUCIÓ: evolució simultània de dues o més espècies que s'influeixen recíprocament.// Els sistemes humans i els sistemes naturals han d'estar plenament integrats en un procés d'evolució del sistema global, l'objectiu és aconseguir un desenvolupament humà en coevolució amb la biosfera.

COMBUSTIBLE FÒSSIL: combustible resultant de la descomposició de matèria orgànica a causa de canvis físics i químics provocats per la pressió i la temperatura, al llarg de milions d'anys. El carbó, el petroli i el gas natural en són. Tots ells produeixen diòxid de carboni i contribueixen a l'efecte hivernacle.

COMERÇ JUST: activitat mercantil basada en l'equitat de les transaccions, particularment en quant a la internalització dels costos socials i a

l'apreciació dels valors afegits. El concepte s'aplica sobretot a les transaccions entre el Tercer Món i els països desenvolupats, en què la tradició mercantil s'ha basat justament, en el comerç injust.

COMPLEXITAT: enfocament que ens duu a pensar l'únic i la multitud conjuntament. Suposa també integrar conceptualment i metodològicament la certesa i la incertesa. Planteja la necessitat de considerar les nocions d'ordre i desordre, d'atzar i necessitat, en les seves característiques a la vegada antagoniques i complementàries.

COMPOST: és el producte de la transformació dels residus orgànics provinents dels fems domèstics o d'altres orígens. És un material esponjós, granulat, humit de color marró i que s'empra per adobar la terra.// Producte orgànic resultant de la fermentació de substàncies orgàniques diverses per a adobar la terra.

COMPOSTATGE: procés biològic que en condicions controlades de temperatura i humitat transforma els residus orgànics en un producte aplicable als sòls.// Procés d'acceleració de la descomposició aeròbica de la matèria orgànica de les deixalles domèstiques, que condueix a l'obtenció d'una mena d'humus aprofitable per a l'agricultura.

CONSERVACIÓ: gestió de l'ús d'ecosistemes que té per finalitat garantir-ne la seva protecció.

CONSERVACIONISME: corrent d'opinió favorable a evitar la destrucció o desaparició d'espècies o paratges amb disposicions.

CONSTRUCTIVISME: teoria que explica que el que l'individu experimenta o percep al llarg de la seva vida, a través dels seus sistemes cognitius, afectius, etc., està fortament condicionat pels seus marcs de referència, és a dir, per l'entramat de coneixements, afectes i valors prèviament establerts pel subjecte.

CONSUMIDORS: organismes que s'alimenten d'altres éssers vius.

CONTAMINACIÓ: alteració de les propietats d'un medi per incorporació, generalment deguda a l'acció de l'home, de pertorbacions, materials o radiacions que introdueixen modificacions de l'estructura i la funció dels ecosistemes afectats.

CONTAMINACIÓ ACÚSTICA: contaminació que afecta els nivells acústics del medi, originada per l'activitat humana o per causes naturals.

CONTAMINACIÓ ATMOSFÈRICA: contaminació causada per la presència a l'atmosfera de substàncies alienes a la seva composició normal o per la presència de composts naturals en una concentració superior a la normal.

CONTAMINACIÓ DE L'AIGUA: contaminació deguda a la introducció en el medi aquàtic de matèries, substàncies o elements estranys que impliquen una alteració perjudicial de la qualitat de l'aigua en relació amb els usos posteriors o amb la seva funció ecològica.

CONTAMINACIÓ DEL SÒL: contaminació causada per la presència de substàncies, preparats i microorganismes que provoquen la degradació de la qualitat del sòl.

CONTAMINACIÓ RADIOACTIVA: contaminació provocada per la presència d'elements radioactius.

CONTROL BIOLÒGIC: conjunt de recursos biològics utilitzats per a prevenir, eliminar o reduir plagues.

COST: valor dels recursos escassos emprats en la producció o en la distribució d'un bé o servei.

CREIXEMENT: procés de simple increment en els indicadors de tipus quantitatiu que s'utilitzen per mesurar l'avanç econòmic d'un país o una comunitat.

CREIXEMENT ZERO: teoria segons la qual tant el creixement de la població com el creixement econòmic són els causants de les crisis ambientals i, per tant, no poden créixer més.

CRISI AMBIENTAL: aparició i afiançament d'alguns fenòmens i conflictes entre el medi ambient i la humanitat. Aquests fenòmens no es produeixen de forma aïllada per la qual cosa és necessari contextualitzar-los en el marc d'una problemàtica global.

CULTURA AMBIENTAL: conjunt de conceptes, procediments i actituds relacionats amb el medi ambient i que haurien de constituir un component bàsic de la nostra formació com a persones.

CULTURA ECOLÒGICA: sistema de valors ambientals que orienta un conjunt de comportaments individuals i col·lectius relatius a les practiques

d'ús dels recursos naturals i energètics, a la vigilància dels agents socials sobre els impactes ambientals i els riscos ecològics, a l'organització de la societat civil per a la defensa dels seus drets ambientals, a la participació de les comunitats en l'autogestió dels seus recursos naturals.

D d

DEA (DISPONIBILITAT ENERGÈTICA ALIMENTÀRIA): indicador per avaluar la situació alimentària i nutricional. Es refereix a la quantitat mitjana d'energia disponible per al consum per persona i dia. S'estima en unes 2400 kcal.

DECLARACIÓ D'IMPACTE AMBIENTAL: pronunciament de l'autoritat competent de medi ambient quant a la repercussió previsible d'una activitat projectada i de la conveniència o no de realitzar-la.

DELICTE ECOLÒGIC: infracció de la legislació ambiental tipificada pel codi penal.

DEPURACIÓ: acció d'extreure un o més contaminants d'un medi sòlid, líquid o gasós.

DESCOMPONEDORS: organismes consumidors que descomponen per processos enzimàtics externs les restes orgàniques i absorbeixen després les substàncies necessàries per a la seva alimentació.

DESENVOLUPAMENT: a més a més de les estimacions quantitatives, es fonamenta en paràmetres qualitius tals com: autosuficiència o dependència de la comunitat humana, possibilitats de feina i oci dels seus membres, distribució dels béns i serveis bàsics.

DESENVOLUPAMENT HUMÀ: procés d'ampliació del ventall d'opcions de les persones, oferint-se majors oportunitats d'educació, atenció mèdica, ingressos i feina, i abraçant l'espectre total d'opcions humanes, des del seu entorn físic en bones condicions fins llibertats econòmiques i polítiques.

DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE: el desenvolupament que satisfà les necessitats presents sense comprometre la capacitat de les generacions futures per satisfer les seves pròpies necessitats. Es tracta d'un procés, no d'un model acabat. Dos conceptes s'han de tenir en compte: necessitats: les necessitats bàsiques i essencials per a tots els éssers humans (alimentació, vivenda...); limitacions: imposades per l'estat de la tecnologia i l'organització social davant la capacitat del medi ambient per satisfer les necessitats presents i futures. El desenvolupament sostenible ha de ser ambientalment sa, socialment just i econòmicament viable a llarg termini.

DESERTITZACIÓ: Procés de transformació d'una regió semiàrida o humida en àrida. Es pot produir per una evolució natural deguda a canvis climàtics o per la destrucció de la vegetació per l'home en un excés de l'explotació dels recursos naturals.// Procés de desaparició de vegetació i de sòl que té lloc en amplies zones de la Terra.

DESFORESTACIÓ: destrucció de la coberta vegetal per diversos agents, en la majoria dels casos degut a l'acció humana.

DETERMINISME: un sistema es determinista si el coneixement dels valors de les seves variables d'estat en un moment donat permeten deduir els valors que agafaran aquestes variables en qualsevol instant posterior. La ciència és determinista, és a dir, les lleis científiques representen un món tancat, perfecte i ordenat. Un nou descobriment escapa al formalisme, però tendeix a tancar-se ràpidament.

DEUTE EXTERN: Quantitat de diners que el govern d'un país ha de pagar per saldar els crèdits sol·licitats a altres països o a organismes financers internacionals. Fa referència al deute que tenen els països del Tercer Món amb els bancs mundials o els països desenvolupats.

DIVERSITAT BIOLÒGICA: veg. biodiversitat.

DRET AMBIENTAL: branca del Dret que regula les relacions dels humans amb el seu medi.

E e

ECOAUDITORIA: veg. auditoria ambiental.

ECODESENVOLUPAMENT: Harmonització dels projectes econòmics amb les exigències ecològiques. Es basa en la idea que el procés de desenvolupament a escala regional i local ha de ser congruent amb els potencials específics de cada regió, prestant atenció a l'ús adequat i racional dels recursos naturals, així com als estils tecnològics i les formes d'organització que respectin els sistemes naturals i les modalitats socio-culturals locals.// Implica que les societats s'organitzen en funció de l'ús racional dels seus respectius ecosistemes, els quals es valoritzen gràcies a l'adopció de tecnologies adequades. Es fonamenta en el concepte d'ecosistema ja que aquest abraça tant el sistema natural com el context socio-cultural i reconeix el fenomen de la diversitat, que suggereix una pluralitat de solucions a la problemàtica del desenvolupament.

ECOETIQUETA: veg. etiqueta ecològica.

ECOGESTIÓ: veg. gestió ambiental.

ECOLOGIA: Part de la biologia que estudia les interrelacions dels éssers vius entre ells i amb llur medi.// L'estudi de les relacions entre els organismes i amb el medi físic que els envolta, junt als processos reguladors i la circulació i l'emmagatzemament de matèria, energia i informació.

ECOLOGÍA HUMANA: Pont epistemològic entre la Biologia i la Sociologia, és a dir, entre la realitat de l'ésser humà com a ésser biològic i la realitat d'aquest mateix ésser com a animal cultural. És una aportació de l'Escola de Chicago.

ECONOMIA ECOLÓGICA: integració de l'economia amb l'ecologia en la presa de decisions a tots els nivells. No existeix una economia viable sense tenir garantida la sostenibilitat de la base de recursos i serveis del medi ambient. Però tampoc no és possible una gestió sostenible d'aquets sense una racionalitat econòmica en l'assignació de l'escassetat de la Biosfera.// Seria l'acoblament del subsistema econòmic amb l'ecosistema mundial mitjançant: els recursos naturals renovables no poden usar-se a una velocitat superior al de la seva taxa de renovació; i els recursos naturals no renovables han d'utilitzar-se a un ritme equivalent a la taxa de substitució

per altres recursos renovables i l'emissió de residus i contaminació no pot excedir la capacitat d'assimilació i autodepuració dels ecosistemes.

ECOSISTEMA: unitat funcional constituïda per un biòtop i els organismes que hi habiten.// Un sistema obert que intercanvia energia i materials amb el seu entorn i del qual els éssers vius en formen part juntament amb dipòsits de materials no vius. Biocenosis en el seu biòtop.

ECOTAXA: veg. impost ambiental.

ECOTURISME: modalitat de turisme respectuós amb l'entorn i fins i tot centrat en el coneixement i gaudi dels valors ambientals o ecològics d'un lloc.

EDUCACIÓ AMBIENTAL: procés que condueix a aconseguir una visió complexa i compromesa de la realitat en què es desenvolupa la vida i del paper que les persones hi tenen. Significa una forma de relació operativa de la humanitat amb el Medi Ambient. Entén que tot ésser humà és un subjecte actiu de la seva pròpia educació, que aquesta educació es produeix " des de, per a i dins " el seu medi, amb el qual mantenen una relació dialèctica. Així, educar-se no consisteix només en una adaptació (socialització), sinó també, i simultàniament, en una transformació d'aquest medi.

EDUCACIÓ AMBIENTAL FORMAL: aquella que es realitza a través de les institucions i plans d'estudi que configuren l'acció educativa " reglada " - des de l'edu-cació infantil, passant per l'educació primà-ria i secundària , fins a la Universitat. La seva característica principal és la seva intencionalitat i especificitat.

EDUCACIÓ AMBIENTAL INFORMAL és aquella que es produeix a pesar de la falta d'intencionalitat educativa de qui la promou (ràdio, premsa, tv...)

EDUCACIÓ AMBIENTAL NO FORMAL: aquella, que essent intencional, no es duu a terme a l'àmbit d'institucions educatives i plans d'estudi reconeguts oficialment, sinó per part d'altres tipus d'entitats, col·lectius, que la desenvolupen de manera lliure.

EFFECTE AMBIENTAL: qualsevol acció transformadora (o canvi) ocasionada directament o indirectament per les activitats, productes i serveis d'una organització en el medi ambient, sigui perjudicial o beneficiosa.

EFECTE HIVERNACLE: l'augment de la concentració a l'atmosfera d'alguns dels seus components (CO₂, vapor d'aigua...) que absorbeixen fortament la radiació d'ona llarga (calorífica) deixa arribar una fracció important de radiació fins al sòl, i impedeix la seva reemissió després que la radiació es converteix en radiació d'ona més llarga (infrarroja) que encalenteix la part baixa de l'atmosfera, on s'absorbeix fortament.

ENERGIA: és la capacitat d'un sistema per produir un treball.

ENERGIA ENDOSOMÀTICA: es refereix a l'energia interna.

ENERGIA EXOSOMÀTICA: es refereix a l'energia externa.

ENERGIA NO RENOVABLE: aquella font d'energia que té una quantitat limitada (carbó, petroli...).

ENERGIA RENOVABLE: energia que s'obté de fonts inesgotables o que es poden renovar.// Aquelles que la seva disponibilitat es repeteix en el temps segons períodes fixos o variables i en quantitats no necessàriament constants (solar, eòlica...).També anomenades energies alternatives.

ENERGIES ALTERNATIVES: conjunt de formes d'energia que presenten generalment unes característiques determinades: la producció descentralitzada, la transformació neta i el consum a indrets no molt allunyats del punt de producció. Les principals energies alternatives són la solar, l'eòlica, la geotèrmica, la mareomotriu, la maremo-tèrmica, la de les ones i l'agroenergia.

ENTORN: són els factors exteriors, el que envolta el sistema, però que poden condicionar i influir sobre els elements i les seves relacions.

ENTROPIA: és la magnitud per mesurar l'energia que es degrada en els processos que mantenen viu tot sistema obert, i expressa aixímateix la seva major o menor tendència al desordre en un moment donat.

EQUILIBRI BIOLÒGIC: estabilitat de les relacions quantitatives i qualitatives de les diferents espècies animals i vegetals d'un medi durant un espai de temps significatiu.

EQUILIBRI DINÀMIC: l'alteració de qualsevol dels seus components influeix en tots els altres elements del conjunt i determina reajustaments en

l'organització interna del mateix conjunt a través de processos d'auto-regulació.

EROSIÓ: Desgast de la superfície terrestre a causa dels agents erosius que hi actuen al llarg del temps modificant les seves formes. // Despreniment i transport dels detritus pels agents en moviment (aigua, vent, gel...) que operen sobre la superfície terrestre.

EROSIÓ ANTRÒPICA: procés ocasionat per l'ús inadequat dels recursos naturals per l'ésser humà.

EROSIÓ GEOLÒGICA: procés natural de modelació de la superfície terrestre.

ESCALFAMENT GLOBAL: procés d'augment gradual de la temperatura de la Terra, principalment per la intensificació de l'efecte hivernacle.

ESPAI AMBIENTAL: la quantitat total de recursos naturals renovables i no renovables que es poden usar, conjuntament amb la quantitat total de contaminació i residus que es poden produir de forma global sense privar les generacions futures del mateix dret d'ús de la Naturalesa.

ESPAI NATURAL PROTEGIT: espai natural que conté elements i sistemes naturals d'especial interès o valors naturals excel·lents que gaudeixen de protecció jurídica.

ESPÈCIE AMENAÇADA: espècie que es troba en perill d'extinció.

ESPÈCIE EN PERILL D'EXTINCIÓ: especie la supervivència de la qual és poc probable si els factors causants de la degradació de les seves poblacions no són corregits a temps.

ESTALVI: reducció d'una part del consum, sobretot quan es fa a costa del que es venia malbaratant. Suposa una prolongació del seu temps de vida, i no una limitació en gaudi de l'ús d'un recurs.

ESTAT DEL BENESTAR: tipus d'actuació estatal destinada a produir béns i serveis no rendibles per al sector privat. L'estat garanteix a tots els ciutadans uns nivells mínims de percepcions directes del seu treballs, i especialment de serveis públics, assistencials i de previsió social.// Situació instaurada en la majoria dels països industrialitzats caracteritzada per l'elevat nivell de protecció personal aconseguit per cada un dels ciutadans. L'objectiu del poder públic es garantir les llibertats personals i assegurar

els màxims nivells de seguretat i benestar econòmic i cultural dels ciutadans.

ESTRUCTURES DISIPATIVES: aquelles formes d'organització que fan possible l'autoorganització de sistemes oberts en condicions allunyades de l'equilibri.

ÈTICA AMBIENTAL: Discurs teòric sobre les normes, valors, actituds i comportaments que l'ésser humà ha de tenir en relació amb el medi ambient. L'estudi de les relacions entre l'ésser humà i la Naturalesa ha d'orientar-se preferentment a generar actituds.

ETIQUETA ECOLOÒGICA: consisteix a promoure el disseny, la producció, la comercialització i la utilització de productes que tinguin repercussions reduïdes sobre el medi ambient durant tot el seu cicle de vida.// Instrument de política ambiental per promoure productes menys nocius per al medi ambient o, en general, distingir productes menys nocius per al medi ambient que altres de la mateixa categoria, la qual cosa permet d'utilitzar les forces del mercat per progressar en el desenvolupament d'alternatives menys perjudicials per l'entorn.

EUTROFITZACIÓ: procés d'acumulació de nutrients a les aigües que provoca un creixement massiu d'organismes, fonamentalment d'algues, i una disminució de la concentració d'oxigen.

EXPLOSIÓ DEMOGRÀFICA: fenòmen de fort i ràpid creixement natural de la població, a causa de la disminució de la taxa de mortalitat i del manteniment de la taxa de natalitat. Actualment es dona en els països del Sud.// Increment ràpid de la població d'un territori.

EXTERNALITATS: són els efectes (positius o negatius) que es deriven dels processos productius sense que tinguin el seu reflex en les estimacions econòmiques que condueixen a la fixació dels costos de producció.

EXTERNALITATS NEGATIVES: es refereix als danys ambientals que la producció imposa a la societat sense pagar per ells (abocaments industrials als rius, emissió de gasos contaminants,..etc). També tenen aquesta consideració els costos socials no pagats per l'ús de recursos (aigua, aire...) utilitzats i no contemplats en el balanç final. Són costos socials no compensats i imposats a la societat sense transacció de mercat.

F f

FEEDBACK: veg. realimentació.

FONT D'EMISSIÓ: procés o activitat natural o artificial que emet contaminants al medi.

FONT DE CONTAMINACIÓ: veg. font d'emissió.

FONT D'ENERGIA: cos, sistema o dispositiu que emet algún tipus d'energia.// Matèries de les quals s'obté l'energia.

FORAT CAPA D'OZÓ: fa referència a la disminució de la capa d'ozó per l'acció dels clorofluorocarbonis.

FRONTERA: la superfície que separa el sistema de l'entorn.

G g

GAS HIVERNACLE: component gasós de l'atmosfera que permet que la radiació solar penetri cap a la superfície de la Terra, que absorbeix la radiació infraroja que n'emana, i que contribueix d'aquesta manera a l'efecte hivernacle. Els gasos d'efecte hivernacle són el vapor d'aigua, el diòxid de carboni, el metà...

GASOS CLOROFLUOROCARBONIS: composts químics sintètics utilitzats en aire condicionat, aerosols, dissolvents, refrigeració... L'acumulació de grans quantitats d'aquests composts a l'estratosfera, on són descomposts per la llum del sol, alliberant clor, que té un efecte catalític i destructor sobre l'ozó, ha agreujat l'efecte hivernacle i repercuteix en la disminució de la capa d'ozó.

GEOINDICADOR: mesures de magnituds, freqüències, taxes i tendències de processos geològics-geomorfològics que tenen lloc en períodes de menys de cent anys, sobre o prop de la superfície terrestre i que estan subjectes a variacions significatives per a la comprensió dels canvis ambientals ràpids.

GEOSFERA: conjunt dels elements inorgànics de la Terra.

GEOSISTEMA: sistema que pretén considerar de forma equilibrada els components biològics (subsistema biòtic), els geològics (subsistema abiòtic) i els originats per l'acció humana (subsistema antròpic, sociò-econòmic).

GESTIÓ AMBIENTAL: consisteix a conduir i manejar el sistema ambiental en relació amb els elements i processos que el formen i amb les activitats que l'afecten. La gestió ambiental afecta les activitats que estan en la causa (de les alteracions ambientals); als factors ambientals que reben els efectes i a les relacions entre ambdós.// Conjunt de mesures organitzatives, responsabilitats, pràctiques, procediments, processos i recursos d'una empresa o una administració pública encaminades a desenvolupar, implantar, aconseguir i mantenir la política i els objectius mediambientals de l'organització.

GESTIÓ DE RESIDUS: conjunt d'activitats que comprèn la recollida, el transport, l'emmagatzemament, la valorització, la deposició de rebuigs i la comercialització dels residus.

GLOBALITZACIÓ: procés d'integració de tots els sistemes en un únic macrosistema d'abast planetari. La globalització demanda una estratègia global per a tota la Terra. Aquest concepte però s'ha vist adulterat i ha passat a tenir una connotació només des del punt de vista econòmic i així fa referència a la interdependència i a la imbricació de les economies de molts països, sobretot del sector financer, ja que la llibertat de circulació de capitals i de fluxos financers és total i fa que aquest sector domini àmpliament l'esfera econòmica. Arriba a tots els racons del planeta, ignora o passa per alt els drets i les regles d'individus i empreses, la independència dels pobles i la seva cultura o la diversitat de règims polítics. Per tant s'ha d'interpretar com un procés d'homogeneïtzació i d'uniformització econòmica i cultural.

H h

HÀBITAT: lloc habitat per un organisme o comunitat d'organismes, caracteritzat per un conjunt particular de condicions ambientals.

HIDROSFERA: mantell d'aigua que envolta el globus terraqui i que en cobreix, aproximadament, els dos terços de la superfície.

HOLÍSTIC: Teoria referent a què les entitats senceres tenen una existència superior a la mera suma de les seves parts.// Concebre la realitat com un tot unitari i dinàmic i pressuposa explicar les coses i els esdeveniments com a fenòmens interactius.

I i

IMPACTE AMBIENTAL: quan una acció o activitat produeix una alteració en el medi o en algun dels components del medi. L'alteració pot ser positiva o negativa, gran o petita. El terme impacte indica l'alteració que l'execució d'un projecte introdueix en el medi, expressada per la diferència entre l'evolució d'aquest " sense " i " amb " projecte.

INCENDI FORESTAL: incendi que afecta una superfície del bosc.

INCINERACIÓ: tractament tèrmic en què es transformen els residus en matèries inertes i gasos per mitjà d'una combustió controlada a temperatura elevada.

INDEX DE DESENVOLUPAMENT HUMÀ (IDH): indicador sintètic que elabora el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament, i que permet mesurar no només aspectes econòmics (PIB per càpita), sinó també altres aspectes tals com l'esperança de vida, la taxa d'escolaritat, la taxa d'alfabetització d'adults i el domini dels recursos per mantenir un nivell de vida.

ÍNDIX DE POBRESA HUMANA (IPH): no és tans sol un indicador de falta de poder adquisitiu. Combina tres elements: una expectativa de supervivència baixa, un mal accés a la cultura i un deficient nivell econòmic. S'utilitzen dos barems distints: IPH-1 per als països subdesenvolupats; i un altre per als països desenvolupats, IPH-2.

INDICADOR ECOLÒGIC: organisme la presència del qual indica l'existència d'unes condicions determinades de clima, sòl, etc., d'una regió o hàbitat.

IMPOST AMBIENTAL-ECOLÒGIC: tribut, el fet imposable del qual grava activitats considerades ambientalment perjudicials, o que té una finalitat relacionada amb el finançament de mesures protectores o correctores, la reducció del consum de recursos, la implantació de tecnologies netes, la preservació dels recursos naturals, etc.

INSOSTENIBLE: dit dels sistemes de producció i consum que no són compatibles amb el respecte i l'explotació racional del medi.

INTERDEPENDÈNCIA: els sistemes ambientals són conjunts en què tot està connectat intra-sistemàticament, de manera que podem diferenciar les

seves parts a efectes d'estudi, però aquesta diferenciació és una simplificació que feim d'una realitat complexa.

INTERDISCIPLINARIETAT: les distintes disciplines han de ser concebudes com a instruments per a la interpretació i resolució dels problemes del medi. Han de funcionar com a propostes alternatives parcials que coadjuven a la comprensió de qüestions complexes. Totes les disciplines han de tenir el mateix nivell o categoria.

INTERNALITZACIÓ DE COSTOS: conversió dels costos ambientals generats pels efectes d'una activitat en costos interns, per part de l'empresa que n'és responsable.

INVESTIGACIÓ-ACCIÓ: estratègia metodològica que es basa en la possibilitat d'anar observant, amb instruments diversos i moments compartits, els resultats de la nostra acció docent, amb la finalitat d'introduir en el procés les correccions i accions necessàries per dur-lo a terme. És un model d'avaluació interna i qualitativa.

IRREVERSABILITAT: significa que els processos naturals són irreversibles, és a dir, no poden tornar a l'estat inicial.

ISOMORFISMES: aquells principis bàsics que es compleixen en diferents tipus del sis-tema, de tal manera que resulten aplicables a la comprensió i explicació d'entitats que són intrínsecament molt distintes, a través de similituds estructurals.

L 1

LITOSFERA: capa de la Terra que s'estén de la superfície terrestre fins a l'astenosfera. Comprèn tota l'escorça i una part del mantell superior. És un conjunt rígid.

LIXIVIACIÓ: procés que consisteix en la migració descendent d'elements solubles, originada per l'aigua de pluja.

M n

MAREA NEGRA: capa d'olis pesants que cobreix la superfície de la mar o d'aigües continentals a causa d'abocaments de petroli o dels seus derivats, generalment per accident d'un vaixell transportador.

MATÈRIA PRIMERA: recursos que s'extreuen directament de la natura per tal d'utilitzar-los en un posterior procés de producció.

MEDI AMBIENT: sistema constituït per factors físics i socio-culturals interrelacionats entre si, que condicionen la vida dels éssers humans a la vegada que són modificats i condicionats per aquests. El Planeta seria un macrosistema constituït a la vegada per diferents subsistemes (naturals i modificats, rurals i urbans,...).// És l'entorn vital, el conjunt dels elements físics, biològics, econòmics, socials, culturals i estètics que interactuen entre si, amb l'individu i amb la comunitat en què viu, condicionant la seva forma, caràcter, comportament i supervivència.

MESURA CORRECTORA: mesura encaminada a reduir o eliminar el risc ja existent.

MESURA PREVENTIVA: mesura tendent a evitar l'aparició de noves situacions de risc.

METODOLOGIA INTERDISCIPLINAR: procés en el qual es produeix una cooperació articulada de diferents perspectives per a la interpretació i/o resolució de qüestions concretes, d'ordre intel·lectual o pràctic.

MODEL SISTÈMIC: un sistema és un conjunt d'elements en interacció. El més important no és tant la seva composició o els seus límits, com l'existència d'un nivell d'organització que mantén interrelacionades les seves parts de manera que un canvi en qualsevol d'aquestes repercuteix en la totalitat. És important reconèixer el medi ambient com a sistema o conjunt de sistemes interrelacionats.

MODEL: Recurs metodològic utilitzat per a l'explicació o interpretació de la realitat o d'una teoria.// Un objecte M és model d'un objecte S, per a un observador, si aquest pot emprar M per respondre qüestions que li interessin sobre S. Un model M és un instrument que ajuda l'observador a respondre preguntes sobre S.

MONUMENT NATURAL: espai o element de la naturalesa constituït bàsicament per formacions de notòria singularitat, raresa o bellesa, que mereixen ser objecte d'una protecció especial.

MULTIDISCIPLINAR: procés o projecte on concorren diverses disciplines juxtaposades, de tal manera que els resultats o plantejaments de cadascuna no modifiquen ni es veuen influïts per les altres.

MUNDIALITZACIÓ: procés d'extensió de les estratègies locals a l'àmbit planetari. Procés contrari al de globalització.// Estructura econòmica del món actual que es caracteritza per un alt grau d'internacionalització de l'activitat comercial, per l'especialització de les zones de producció, per la presència de grans empreses multinacionals i per l'existència d'un mercat internacional de capitals.

N n

NECROMASSA: es refereix a la biomassa morta, és a dir, que ha viscut però que ja no viu, però que en alguns casos segueix essent essencial per al funcionament de l'ecosistema.

NÍNIXOL ECOLÒGIC: cadascun dels llocs que poden ser ocupats per individus pertanyents a espècies d'exigències alimentàries i abiòtiques semblants en l'estructura d'una biocenosi // Conjunt dels diferents nivells de condicions (tp, humitat...) i recursos (aigua, aliments...) que els individus d'una espècie requereixen per poder sobreviure, reproduir-se, créixer i mantenir una població estable // És la part específica d'un habitat ocupat per un organisme.

NIVELL D'EMISSIÓ: quantitat de contaminants alliberats a l'atmosfera durant un període de temps determinat.

NIVELL DE VIDA: és el resultat d'una estimació quantitativa que permet conèixer el grau d'accés als béns de consum i els serveis que té un grup social.

NIVELL FREÀTIC: nivell superior de la zona saturada per les aigües del subsòl.

NIVELL ÒPTIM DE DEGRADACIÓ AMBIENTAL: es pot especificar la qualitat del medi ambient que la societat pot acceptar atenent criteris econòmics. Tenint en compte que els costos de control de la degradació ambiental augmenten quan millora la qualitat del medi ambient, i que els costos del dany ambiental augmenten a mesura que s'incrementa el grau de contaminació, el nivell òptim s'obtindrà quan els costos totals, corresponents a la suma dels respectius costos de control i dany ambiental, siguin mínims.

NIVELL TRÒFIC: Cadascuna de les anelles d'una cadena alimentària. El nivell productor de l'ecosistema són les plantes verdes. Els altres nivells (herbívors i canívors) són consumidors. Els bacteris, bolets, són descomponedors.

NOOSFERA: el cos de coneixements i idees aplicades a la gestió de les relacions entre els éssers humans i la Biosfera.

NORD: els països industrialitzats del Planeta; l'àmbit on es prenen les decisions que afecten el mercat mundial; l'espai físic i social que allotja a un 20% de la població mundial i que consumeix el 80 % dels recursos globals. Cada Nord hi té dins el seu propi Sud. També s'utilitza el terme Centre.

NOU MODEL DE DESENVOLUPAMENT: model de desenvolupament basat en una pressió menor sobre els recursos naturals, l'energia i el medi ambient, així com en la conservació i reutilització dels recursos.

O o

OBJECTIU AMBIENTAL: cadascun dels fins que ha d'atènyer una organització referents al medi ambient, programats cronològicament i quantificats fins on sigui possible.

ORDENACIÓ DEL TERRITORI: conjunt de mesures i actuacions públiques sobre un territori tendents a harmonitzar al creixement demogràfic, socioeconòmic i urbanístic amb les necessitats de la població, i amb una protecció adequada del patrimoni natural i del patrimoni cultural.

ORDRE/DESORDRE: són elements complementaris. L'ordre d'un sistema obert en un moment donat ha de considerar-se com a ordre per fluctuacions, és a dir, com el resultat de les relacions ordre - desordre - ordre que es donen en el conjunt.

P p

PAISATGE: estat actual d'un determinat territori per l'actuació de l'ésser humà. Aquesta actuació dependrà de la forma de veure i entendre l'espai, de la capacitat tecnològica per modificar aquest espai, de les necessitats d'aprofitament..etc. Es tracta d'un concepte dinàmic, ja que sofreix i ha sofert una sèrie de transformacions que l'ha fet evolucionar, i en conseqüència un mateix espai pot presentar al llarg de la història diferents aspectes.

PAISATGE HUMANITZAT-CULTURAL: paisatge transformat per l'acció humana.

PAISATGE NATURAL: paisatge en què la intervenció de l'ésser humà ha estat nul·la o ínfima.

PAISATGE PROTEGIT: espai o lloc concret del medi natural que, pel seu valor estètic i cultural, es mereixedor d'una protecció especial.

PARADIGMA: terme que designa el marc conceptual de premisses teòriques, principis metodològics, etc, dins el qual es desenvolupa una ciència en un moment determinat. És un conjunt d'acords sobre com considerar i investigar la realitat. Quan aquest paradigma no pugui resoldre els problemes que sorgeixen, comença el procés de modificació del paradigma que conduirà a la seva substitució per un de nou.

PARADIGMA AMBIENTALISTA: nou plantejament (conceptual, ètic, metodològic...) que ha d'impregnar tot el sistema social amb l'objectiu de millorar les relacions del gènere humà amb el medi ambient. L'espècie humana ha de formar part i és part de la naturalesa i establir una relació dialèctica amb la resta dels elements del sistema. // Nou model per a la interpretació de les relacions Humanitat-Medi Ambient basat en un nou model ètic (biocentrisme) i un nou model científic (teories de la complexitat).

PARADIGMA DE LA COMPLEXITAT: requereix la comprensió sistèmica de la realitat, el que depèn del coneixement, no només de la composició d'aquesta, sinó, i sobretot, de la seva organització, entesa d'una manera dinàmica.

PARC: és una àrea natural, poc transformada per l'explotació o ocupació humana que, en raó de la bellesa del seu paisatge, la representativitat del seus ecosistemes o la singularitat de la seva flora, de la seva fauna o de les seves formacions geomorfològiques, ténen uns valors ecològics, estètics, educatius i científics la conservació del qual mereix una atenció preferent.

PARC NACIONAL: espai natural d'alt valor ecològic i cultural, conservació del qual és declarada d'interès general per a la Nació, i per això rep el màxim nivell de protecció.

PARC NATURAL: espai amb reconeguts valors paisatgístics i ecològics, en els quals es permet l'aprofitament ordenat dels recursos i les activitats humanes tradicionals compatibles amb la conservació. Es creen per decret de les Comunitats Autònomes.

PAROXISME: quan la magnitud dels processos naturals és major de l'habitual, amb freqüència, diversos ordres de magnitud superior. Aquestes fases paroxísmiques donen lloc a situacions de risc.

PENSAMENT GLOBAL: desenvolupar un pensament que permeti comprendre la problemàtica ambiental en el seu conjunt, i no precisament com a una suma de problemes diversos, sinó com a una emergència del sistema Terra, en el seu conjunt, en ser manipulat per l'espècie humana.

PERILLOSITAT: la probabilitat que una zona de la superfície de la terra es vegi afectada per una fase paroxísmica, potencialment perillosa, d'un determinat procés. També podem parlar de perillositat induïda si aquesta és produïda com a conseqüència de l'acció de l'ésser humà sobre els processos naturals.

PLANIFICACIÓ: procés racional de presa de decisions que actua com a instrument de gestió ambiental en totes i cadascuna de les múltiples formes (nacional, regional, local- urbana, rural- a curt, mig o llarg termini). El tipus de planificació que millor compleix el paper preventiu és el de l'ordenació del territori.

PLANS DE DESENVOLUPAMENT INTEGRATS: fórmula consistent a identificar la situació present per plantejar-se quines actuacions o modificacions estructurals poden optimitzar la utilització dels recursos amb la premisa fonamental que no veuran reduïts els beneficis, però aconseguint alhora que tota la societat en surti beneficiada.

PLUJA ÀCIDA: causada per la presència a l'atmosfera dels àcids forts que resulten de l'oxidació i hidratació dels elements (sofre i nitrogen) que necessàriament acompanyen el carboni en la matèria viva.// Precipitacions de gran acidesa que tenen lloc en mesclar-se els òxids procedents de la combustió de carburants amb el vapor d'aigua, i que afecten greument el sòl, la vegetació, i en ocasions la salut humana.

POBLACIÓ: tots els individus de la mateixa espècie.// Col·lectiu format pels individus d'una mateixa espècie que formen part d'un ecosistema i estan relacionats per la reproducció i la descendència.

POBRESA: insuficiència de recursos que impedeix l'adquisició de béns i serveis necessaris per cobrir les necessitats fonamentals. És considerada absoluta quan l'ingrés és insuficient per adquirir els productes alimentaris que permetin la supervivència diària (un mínim de 2100 kcal. diàries). Es parla de pobresa relativa quan s'utilitza la distribució dels ingressos com a base per a determinar el llindar de pobresa de la població.

POLÍTIQUES DE TERCERA GENERACIÓ: són aquelles en què predominen els enfocaments de prevenció, integració, participació i cooperació que s'apliquen tant a la gestió dels residus com a la gestió dels recursos naturals.

POLÍTICA MEDIAMBIENTAL: declaració pública i formalment documentada sobre les intencions i els principis d'una organització, empresa, etc., quant a la seva actuació mediambiental, en la qual es destaquen els seus objectius generals.

PREU: és el valor pecuniari (en diners) en què s'estima un objecte (el que hem de pagar per obtenir-lo).

PRODUCCIÓ: és l'entrada d'energia i matèria a l'ecosistema.

PRODUCCIÓ PRIMÀRIA: és l'energia assimilada pels vegetals que converteixen l'energia solar en energia química.

PRODUCCIÓ SECUNDÀRIA: el material sintetitzat pels altres organismes de l'ecosistema.. La producció secundària és una part de la producció primària: els productors secundaris també reben el nom d'heteròtrofs.

PRODUCTE ECOLÒGIC: producte amb un cicle de vida de mínim impacte ambiental.

PRODUCTE NACIONAL NET AMBIENTAL: seria equivalent a la renda sostenible, tenint en compte les variacions de capital artificial i natural. Dins una economia tancada, és igual al consum, més el valor de l'estalvi, menys la suma de la depreciació de tot l'estoc del capital.

PRODUCTIVITAT: producció de biomassa d'un organisme, d'una població o d'una comunitat per unitat de temps.

PRODUCTORS: Dit de l'ésser capaç de sintetitzar matèria orgànica a partir de substàncies minerals. Les plantes verdes són éssers productors. Es troben sempre a l'origen de la cadena alimentària.

PROGRAMA AMBIENTAL: descripció de les activitats i dels objectius específics d'una organització, empresa, etc., que tenen per objecte protegir el medi ambient en un centre productiu determinat. Inclou una descripció general de les mesures adoptades o previstes per assolir els objectius marcats i els terminis establerts per a la seva aplicació.

PROJECTE: és l'exposició general d'intencions, estratègies i accions que un col·lectiu vol emprendre per desenvolupar coherentment l'acció educativa en un context donat.

PROPIETATS EMERGENTS: són les qualitats o propietats pròpies del sistema, que no estan contingudes en les parts i que tenen capacitat de retroactuar sobre el sistema mateix.

PROTECCIÓ AMBIENTAL: conjunt de mesures establertes per a prevenir, disminuir o eliminar les afeccions que pateix o pot patir el medi ambient.

Q q

QUALITAT AMBIENTAL: conjunt d'indicadors de l'estat del medi ambient en un moment i en un espai determinats.

QUALITAT DE VIDA: conjunt de condicions ecològiques, socio-econòmiques i culturals que configuren el marc de coexistència d'una comunitat humana. S'inclouen aspectes relatius no només a les activitats econòmiques, sinó també a tota la complexa trama ecològica, afectiva, cultural, religiosa, etc, que envolta els éssers humans.

QUART MÓN: fa referència a la fracció pobra del món desenvolupat. Aquesta fracció no ha deixat de créixer en els darrers anys.

R r

RACIONALITAT AMBIENTAL: es configura en cada formació social a través de la integració de les superestructures ideològiques amb les formes concretes d'assentament en el territori, de propietat de la terra i percepció dels recursos, establint relacions socials i tècniques de producció específiques. Això defineix les pràctiques d'ús del sòl i els patrons d'aprofitament dels recursos naturals.

REALIMENTACIÓ: els mecanismes de realimentació són aquells mitjançant els quals els efectes de les accions d'un sistema l'informen de manera que aquesta informació influeix sobre les causes que determinaran noves accions del conjunt organitzat.

RECICLAR: transformar per a ser reutilitzat, no necessàriament en la seva forma original.

RECICLATGE: és un sistema de tractament que realment valoritza els residus. Aquests s'utilitzen com a primera matèria per elaborar un nou producte que pot ser igual o diferent a l'inicial. // Opció de valorització consistent a reutilitzar un residu en el procés de fabricació del mateix producte, o d'un producte amb una funció anàloga.

RECOLLIDA SELECTIVA: recollida separada de diferents fraccions de residus (matèria orgànica, paper, vidre, plàstic, etc.)

RECURSOS NATURALS: Béns o materials procedents de la natura, a través del sòl, subsòl, aigües, vegetació, fauna... necessaris per a satisfer necessitats humanes.

RECURSOS NO RENOVABLES: recursos naturals, la quantitat física dels quals no augmenta amb el temps de forma significativa de tal manera que amb l'ús en minva la quantitat disponible.

RECURSOS RENOVABLES: recursos que, un cop han estat utilitzats en un moment i lloc determinats, són susceptibles de ser aprofitats en el mateix lloc de seguida o al cap de poc temps.

REFORESTACIÓ: recomposició dels boscos mitjançant la plantació d'arbres. La reforestació de major valor ecològic és aquella en la qual es tornen a plantar els arbres que eren característics de la zona. A vegades,

però, les reforestacions només obeeixen a criteris econòmics per la qual cosa es planten arbres de creixement ràpid.

RELACIONS NORD-SUD: conjunt de relacions econòmiques, polítiques i socials que mantenen els països desenvolupats (Nord) i els països subdesenvolupats o en vies de desenvolupament (Sud).

RELATIVISME CULTURAL: teoria segons la qual totes les cultures tenen un valor que és igualment digne de respecte, siguin cultures majoritàries o minoritàries. És una valoració equitativa de les cultures, i no existeixen categories superiors ni inferiors, simplement diferents, però d'igual valor i dignitat.

RENDA SOSTENIBLE: la màxima quantitat que es pot consumir sense empobrir-se, és a dir, un consum que no comprometi la dotació de riquesa o capital disponible.

RENDABILITAT ECOLÒGICA: suposa la utilització dels “ interessos “ que produeix la Naturalesa, però no el consum del capital biològic. Això suposa atènyer-se a la capacitat de les fonts per continuar subministrant recursos i energia. Significa consumir els recursos renovables de manera que la seva taxa d'explotació no sigui major que la seva taxa de regeneració. Quant als no renovables, s'ha d'anar adequant el consum de cadascun a les possibilitats que existeixen que siguin reemplaçats per altres i, finalment, tenir en compte la capacitat de les clavagueres del Planeta per absorbir contaminació i residus.

RENDABILITAT ECONÒMICA: es refereix a la necessitat d'incrementar els rendiments de capital a curt termini. La maximització del benefici imposa l'ús dels recursos naturals, dintre del que s'ha definit com el “ procés de capitalització de la Naturalesa “. Per capitalització s'entén la representació del medi biofísic (Naturalesa) i de les economies no industrialitzades. Així com de l'esfera humana domèstica (naturalesa humana) com a reserves de capital i la codificació d'aquests estocs com a propietat susceptible de ser comercialitzada en el mercat.

RESERVA: quantitat total en el medi d'un recurs determinat que pot ser explotada econòmicament pel nivell tecnològic disponible i el nivell de preus existent.// Es refereix als recursos que poden ser explotats amb la tecnologia actual, obtenint un benefici econòmic.

RESERVA DE LA BIOSFERA: són àrees geogràfiques representatives de les relacions d'equilibri que els éssers humans poden mantenir amb els seus ecosistemes. La seva declaració la realitza la Unesco.

RESERVA NATURAL: espai natural la creació del qual té com a finalitat la protecció d'ecosistemes, comunitats o elements biològics que, per la seva raresa, fragilitat, importància o singularitat, mereixen una valoració especial.

RESIDU: material que es genera com a conseqüència no desitjada de qualsevol activitat humana.

RESIDU ESPECIAL: residu que per les seves característiques físiques, químiques, o biològiques, tòxiques o perilloses, o pel seu grau de concentració, requereix un tractament específic i un control periòdic per tal d'evitar els seus efectes nocius sobre la salut o el medi.

RESIDUS SÒLIDS URBANS: residu procedent de les activitats domèstiques, de comerç, d'oficina o de serveis, o que per la seva naturalesa o composició, és assimilable a un residu domèstic.

RESTAURACIÓ AMBIENTAL: conjunt d'operacions destinades a la devolució a les seves condicions inicials o similars d'un paratge o ecosistema alterat per l'activitat humana.

RETROACCIÓ: veg. realimentació.

REUTILITZAR: Opció de valorització consistent a utilitzar de nou un residu en la seva forma original per al mateix o diferent ús.

REVOLUCIÓ DOBLEMENT VERDA: té com a meta la viabilitat ecològica, econòmica i social de les poblacions més pobres que viuen en les zones rurals amb escassos recursos. Té un doble objectiu: augmentar la producció alimentària mundial, sobretot a les regions més pobres; i procurar que l'agricultura i la ramaderia no deteriorin els recursos naturals.

REVOLUCIÓ VERDA: conjunt de millores agrícoles que permeten augmentar la producció mitjançant la utilització de llavors d'alt rendiment, fertilitzants i pesticides. Fou iniciada al món desenvolupat durant els anys quaranta i ja s'ha aplicat en alguns països en vies de desenvolupament.

RISC: l'eventualitat que succeeixi un dany, desgràcia o contratemps.// La possibilitat que es produeixin danys per a les persones o pels seus béns.

Depèn no només del procés en si, sinó també del grau i tipus d'ocupació de la superfície terrestre per part de les comunitats humanes. Risc induït seria el risc provocat per l'actuació humana sobre els processos naturals.

RISC AMBIENTAL: possibilitat que sobrevingui un esdeveniment susceptible de perjudicar el medi ambient.

S s

SALINITZACIÓ: acumulació de sals solubles sobre el sòl o a diverses profunditats, ocasionada per una deficiente lixiviació de les mateixes.

SEGURETAT ALIMENTÀRIA: la possibilitat de disposar contínuament d'una alimentació suficient per disfrutar de bona salut i dur una vida activa. Tres condicions permeten mantenir-la: l'oferta global de productes alimentaris ha de ser suficient per respondre a la demanda, aquests productes han d'estar disponibles i arribar a les famílies a través d'un sistema de distribució adequat, i les famílies han de poder adquirir-los en el mercat i el preu ha d'estar al seu abast.

SEGURETAT COMPARTIDA: la seguretat mundial ha de basar-se en: el desenvolupament econòmic per satisfer les necessitats bàsiques dels ciutadans, la protecció del medi ambient a curt i llarg termini, la vigència dels drets humans i civils, l'establiment de relacions pacífiques amb la comunitat internacional, al mateix temps que s'aconsegueix la col.laboració des de cada país per enfortir-la. La pau, l'economia, el medi ambient, la societat i la democràcia són aspectes vinculats amb el desenvolupament.

SEPARACIÓ EN ORIGEN: separació de les diferents fraccions en recipients diferenciats, en el mateix lloc i moment en què es generen, a fi de facilitar-ne la recollida i valorització posterior.

SIMULACIÓ: l'activitat o conjunt d'activitats que reproduïx situacions i conflictes del món real o bé problemes no reals que pogueren dissenyar-se " ad hoc " per aquest exercici. Implica la representació d'un sistema mitjançant un altre sistema que pareix tenir un comportament similar al del sistema original. El sistema simulador és més senzill que el que se simula i s'exposa més fàcilment a l'anàlisi i a la manipulació.

SISTEMA (TEORIA DE SISTEMES): conjunt d'elements en interacció que, essent susceptible de ser dividit en parts, adquireix entitat precisament en la mesura en què aquestes parts s'integren en la totalitat. La seva composició són les parts del sistema. L'estructura és la xarxa de relacions que possibilita les interconnexions entre les parts a fi de conferir al sistema la seva unitat. L'entorn són els elements exteriors que influeixen sobre el sistema.

SISTEMA DE GESTIÓ MEDIAMBIENTAL: part del sistema general de gestió que defineix la política mediambiental i que inclou l'estructura

organitzativa, les responsabilitats, les pràctiques, els procediments i els recursos i la manera de portar-la a la pràctica.

SISTEMA DINÀMIC: el seu estat canvia al llarg del temps. Podem associar-lo amb la idea de canvi: el canvi temporal aporta la idea d'evolució (successió temporal de diferències). Mentre que el canvi espacial (successió de diferències en el temps) té a veure amb la idea d'estructura.

SISTEMA OBERT: l'estructura del sistema ve determinada pels intercanvis amb l'entorn. No és possible conèixer el sistema en un estat estable i permanent, i és necessari introduir les nocions d'ordre i desordre.

SISTEMA TANCAT: és una estructura estàtica en què els mecanismes d'intercanvi amb l'exterior són pràcticament nuls.

SISTEMES URBANS: són ambients molt modificats per l'acció humana. Presenten algunes característiques pròpies: la matèria i l'energia de la qual es nodreix la ciutat procedeixen d'ambients apartats; no es tanca el cicle ecològic amb la presència d'organismes descomponedors que tornen al medi les matèries de residu; i l'existència d'un entramat cultural, econòmic i polític.

SOBREEXPLOTACIÓ: quan s'han excedit els límits de tolerància dels sistemes, la qual cosa, en termes ambientals, podrà tenir greus conseqüències de difícil o impossible control, atès el retard amb què generalment es percep el fet d'haver excedit tals límits.

SOCIETAT SOSTENIBLE: aquella que és capaç d'aconseguir un compromís profund amb l'ètica de la sostenibilitat per viure de forma sostenible. Es materialitza amb la pràctica la integració entre medi ambient i desenvolupament.

SOCIOSFERA: conjunt d'entitats de creació humana per controlar les relacions internes i socials respecte dels altres sistemes (Tecnosfera i Biosfera).

SOLIDARITAT DIACRÒNICA: anticipa un compromís amb el futur, amb el manteniment de la vida en les millors condicions, des del respecte a la diversitat biològica i a les generacions futures.

SOLIDARITAT INTERESPECÍFICA: mantenir unit el devenir de l'espècie humana amb la resta de la Biosfera.

SOLIDARITAT INTRAESPECÍFICA: reformular les nostres relacions com a espècie per rompre l'actual submissió d'uns grups humans i unes cultures per altres.

SOLIDARITAT SINCRÒNICA: es fa patent en el present, com a una expressió de la interdependència del que es viu.

SOSTENIBILITAT / SUSTENTABILITAT: utilització dels recursos renovables a la mateixa velocitat de la seva renovació, i de consumició dels no renovables amb les limitacions que imposa considerar-los béns de tota la humanitat de difícil i lent reemplaçament.

SOSTENIBILITAT AMBIENTAL: quan existeix una transformació física dels sistemes naturals per la intervenció humana. Es tracta d'incorporar tot un conjunt de conceptes temporals, tècnics i econòmico-financers que van lligats als processos d'intervenció humana i d'artificialització del medi ambient natural.

SOSTENIBILITAT DÉBIL: visió tecno-cèntrica i moderadament conservacionista, en què els límits imposats per l'ecologia són menys estrictes i s'aposta per una gestió racional dels recursos naturals, la qual cosa permet un plantejament basat en la substituïbilitat del capital natural per l'artificial, en la mesura que es mantengui el capital total per garantir el benestar de les futures generacions, confiant en les possibilitats de desvinculació de l'augment de les activitats econòmiques i l'impacte ambiental generat.

SOSTENIBILITAT FORTA: respon a una visió biocèntrica i conservacionista que planteja un subsistema econòmic limitat per l'ecosistema global que necessita ajustar la seva dimensió optimitzant els fluxos de matèria i energia dels processos productius, on, a més a més, el manteniment del capital natural és absolutament imprescindible, ja que no és substituïble per capital artificial, mentre que la desvinculació entre producció i mal ambiental no és ilimitada.

SUCCESSIÓ: una fluctuació o canvi en un ecosistema que altera les seves poblacions i pot eliminar o afavorir l'entrada d'espècies. És primària quan l'ecosistema s'organitza en un medi físic inicialment abiòtic; i és secundària quan l'ecosistema es reorganitza després d'una pertorbació.

SUD: els països amb economies no només escassament industrialitzades sinó, el que es pitjor, molt dependents; el territori de vida que allotja el 80 %

de la humanitat i que disposa tan sols del 20 % dels recursos planetaris. Cada Sud té, també, el seu propi Nord. També s'utilitza el terme Perifèria.

SUPERPOBLACIÓ: concepte demogràfic que fa referència a un desajust entre la població i els recursos en un territori determinat, atribuïble a un excés de la primera variable.

T t

TECNOCRÀCIA: intent d'extrapolar el desenvolupament i l'efectivitat dels processos tècnics a altres àmbits de la societat, ja sigui organització política, social o econòmica.

TECNOLOGIA D'ETAPA FINAL: aquella tecnologia que s'utilitza per al tractament de la contaminació quan aquesta ja s'ha produït.

TECNOLOGÍA ECOLÒGICAMENT RACIONAL: aquella tecnologia que no genera residus o en genera molt pocs i, en conseqüència, té un baix efecte contaminant. Un aspecte molt important és la transferència als països en vies de desenvolupament d'aquesta tecnologia respectuosa amb el medi ambient des dels països desenvolupats.

TECNOLOGIA NETA: conjunt de mitjans i estructures posades en pràctica en les diferents activitats industrials amb l'objectiu de minimitzar les emissions contaminants.

TECNOSFERA: sistema d'estructures creades per la Humanitat i enquadrades en l'àmbit espacial de la Biosfera.

TEORIA DE LES CATÀSTROFES: tracta de descriure els processos morfogènics de la Naturalesa en els casos que una variació contínua de les forces produeix efectes de canvi brusca i discontinua. Es tracta d'un mètode matemàtic més descriptiu i classificatori que predictiu.// Cos teòric originat en l'intent de modelitzar els canvis discontinus que hom observa en la natura.

TERRITORI: : concibeix el medi com a àmbit socioecològic complex amb caràcter d'organització física, però també amb significat cultural, o valors històrics determinats. És una manifestació localitzada i localitzable de la interacció de la societat amb el medi.

TRACTAMENT DE RESIDUS: operació o conjunt d'operacions que tenen per objecte modificar les característiques físiques, químiques o biològiques d'un residu per tal de reduir o neutralitzar les substàncies perilloses que conté, recuperar-ne matèries o substàncies valoritzables, facilitar-ne l'ús com a font d'energia o afavorir la deposició de rebuigs.

TRACTAMENT PRIMARI: primera fase del procés de depuració de les aigües residuals, que consisteix a eliminar la major part dels sòlids en suspensió per mitjans mecànics, físics o químics.

TRACTAMENT SECUNDARI: segona fase del procés de depuració de les aigües residuals, que consisteix a eliminar els contaminants orgànics mitjançant l'aplicació d'un tractament biològic o un altre tipus de tractament alternatiu.

TRACTAMENT TERCIARI: tercera fase del procés de depuració de les aigües residuals, que consisteix a aplicar processos de depuració complementaris per tal de disminuir els contaminants que resten després del tractament secundari (nutrients, metalls pesants o compostos orgànics de síntesi).

TRANSDISCIPLINARIETAT: visió compartida, o almenys coherent, entre les diverses disciplines, necessària per a interpretar el sentit d'un món al que es considera unitari.// El contacte entre distintes disciplines es verifica en el context d'un mateix paradigma, és a dir, que assumeix de forma comuna esquemes generals de pensament, teories, valors que configuren una aproximació compartida als problemes o sistemes que són objecte d'estudi.

TRANSGÈNIC: dit dels animals i les plantes que contenen algun gen aliè en totes les seves cèl.lules somàtiques i germinals, que ha estat introduït artificialment en un em-brió.// Cèl.lula o organisme en què el seu genoma presenta gens procedents d'una altra espècie, com a conseqüència d'una manipulació deguda a l'enginyeria genètica amb l'objectiu d'induir uns determinats comportaments (resistència a plagues, ..etc)

TURISME ECOLOÒGIC: veg. ecoturisme.

U u

URBANISME ECOLÒGIC: conjunt de propostes teòriques i pràctiques d'actuació urbanística que inclouen un respecte envers els ecosistemes i la preservació de la qualitat ambiental.

URBANITZACIÓ: fenomen consistent en el creixement accelerat de les ciutats en població i en superfície i en l'expansió de les maneres de viure urbanes.

ÚS SOSTENIBLE: es refereix al manteniment de les taxes d'intensitat d'utilització dels recursos naturals sense provocar reduccions irreversibles en la capacitat de regeneració i absorció dels sistemes naturals.

V v

VALOR: és la qualitat o conjunt de qualitats que fan que alguna cosa o algú sigui apreciat o rebutjat. Es tracta d'una qualitat " atribuïda " ja que qui defineix aquest valor hi reconeix alguna cosa digna d'atracció o de repulsió. Són les persones qui confereixen " valor " al que els envolta. Té un caràcter subjectiu.

VALORS: es tracta d'idees i creences pròpies d'una persona que condicionen les seves percepcions, el seu comportament i l'avaluació que fa dels comportaments dels altres.

VECTOR AMBIENTAL: medi transmissor dels agents contaminants (aire, aigua, sòl...).

INDEX// APÈNDIX.

Abiòtic
Actitud
Adaptació
Agricultura biològica
Agricultura ecològica
Ambient
Ambientalisme
Amenaça
Anaerobi
Anei
Antropocentrisme
Aprentatge significatiu
Aquífer
Aridesa
Àrea protegida
Arip
Atmosfera
Atzar
Auditoria ambiental
Auditoria de qualitat
Autòtrof
Avaluació de riscos
Avaluació del cicle de vida
Avaluació de l'impacte ambiental

Balearització
Benestar
Béns comuns globals
Biocenosi
Biocentrisme
Biocombustible
Biodegradable
Biodiversitat
Biogàs
Biomassa
Biosfera
Biotecnologia
Biòtop

Cadena alimentària
Cadena tròfica

Canvi climàtic
Capa d'ozó
Capacitat d'acollida
Capacitat d'assimilació
Capacitat de càrrega
Capital artificial
Capital humà
Capital natural
Capital total
Catàstrofe ecològica
Catàstrofe natural
Catàstrofe tecnològica
Certificats d'emissió transferibles
Cicle de vida
CFC
Clímax
Clonació
Coevolució
Combustible fòssil
Comerç just
Complexitat
Compost
Compostatge
Conservació
Conservacionisme
Constructivisme
Consumidors
Contaminació
Contaminació acústica
Contaminació atmosfèrica
Contaminació de l'aigua
Contaminació del sòl
Contaminació radioactiva
Control biològic
Cost
Creixement
Creixement zero
Crisi ambiental
Cultura ambiental
Cultura ecològica

Disponibilitat energètica alimentària
Declaració d'impacte ambiental

Delicte ecològic
Depuració
Descomponedors
Desenvolupament
Desenvolupament humà
Desenvolupament sostenible
Desertització
Desforestació
Determinisme
Deute extern
Diversitat biològica
Dret ambiental

Ecoauditoria
Ecodesenvolupament
Ecoetiqueta
Ecogestió
Ecologia
Ecologia humana
Economia ecològica
Ecosistema
Ecotaxa
Ecoturisme
Educació ambiental
Educació ambiental formal
Educació ambiental informal
Educació ambiental no formal
Efecte ambiental
Efecte hivernacle
Energia
Energia endosomàtica
Energia exosomàtica
Energia no renovable
Energia renovable
Energies alternatives
Entorn
Entropia
Equilibri biològic
Equilibri dinàmic
Erosió
Erosió antròpica
Erosió geològica
Escalfament global

Espai ambiental
Espai natural protegit
Espècie amenaçada
Espècie en perill d'extinció
Estalvi
Estat del benestar
Estructures dissipatives
Ètica ambiental
Etiqueta ecològica
Eutrofització
Explosió Demogràfica
Externalitats
Externalitats negatives

Feedback
Focus d'emissió
Font d'emissió
Font d'energia
Forat capa d'ozó
Frontera

Gas hivernacle
Gasos cloro fluorocarbonis
Geoindicador
Geosfera
Geosistema
Gestió ambiental
Gestió de residus
Globalització

Hàbitat
Heteròtrof
Hidrosfera
Holístic

Impacte ambiental
Incendi forestal
Incineració
Índex de desenvolupament humà
Índex de pobresa humana
Indicador ecològic
Innovació
Imposts ambiental/ecològic

Insostenible
Interdependència
Interdisciplinarietat
Internalització de costos
Investigació-acció
Irreversibilitat
Isomorfismes

Litosfera
Lixiviació

Marea negra
Matèria primera
Medi ambient
Mesura correctora
Mesura preventiva
Metodologia interdisciplinar
Model
Model sistèmic
Multidisciplinar
Mundialització

Necromassa
Nínxol ecològic
Nivell d'emissió
Nivell de vida
Nivell freàtic
Nivell òptim de degradació ambiental
Nivell tròfic
Noosfera
Nord
Nou model de desenvolupament

Objectiu ambiental
Ordenació del territori
Ordre/desordre

Paisatge
Paisatge humanitzat/cultural
Paisatge natural
Paisatge protegit
Paradigma
Paradigma ambientalista

Paradigma de la complexitat
Parc
Parc nacional
Parc natural
Paroxisme
Pensament global
Perillositat
Planificació
Plans de desenvolupament integrats
Pluja àcida
Població
Pobresa
Polítiques de tercera generació
Política mediambiental
Preu
Principi d'incertesa
Producció
Producció primària
Producció secundària
Producte ecològic
Producte nacional net ambiental
Productivitat
Productors
Programa ambiental
Projecte
Propietats emergents
Protecció ambiental

Qualitat ambiental
Qualitat de vida
Quart món

Racionalitat ambiental
Realimentació
Reciclar
Reciclatge
Recollida selectiva
Recursos naturals
Recursos no renovables
Recursos renovables
Reforestació
Relacions nord-sud
Relativisme cultural

Renda sostenible
Rendabilitat ecològica
Rendabilitat econòmica
Reserva
Reserva de la biosfera
Reserva natural
Residu
Residu especial
Residus sòlids urbans
Restauració ambiental
Retroacció
Reutilitzar
Revolució doblement verda
Revolució verda
Risc
Risc ambiental

Salinització
Seguretat alimentària
Seguretat compartida
Separació en origen
Simulació
Sistema
Sistema de gestió mediambiental
Sistema dinàmic
Sistema obert
Sistema tancat
Sistemes urbans
Sobreexplotació
Societat sostenible
Sociosfera
Solidaritat diacrònica
Solidaritat interespecífica
Solidaritat intraespecífica
Solidaritat sincrònica
Sostenibilitat/sustentabilitat
Sostenibilitat ambiental
Sostenibilitat dèbil
Sostenibilitat forta
Successió
Sud
Superpoblació

Tecnocràcia
Tecnologia d'etapa final
Tecnologia ecològicament racional
Tecnologia neta
Tecnosfera
Teoria de les catàstrofes
Territori
Tractament de residus
Tractament primari
Tractament secundari
Tractament terciari
Transdisciplinarietat
Transgènic
Turisme ecològic

Urbanisme ecològic
Urbanització
Ús sostenible

Valor
Valors
Vector ambiental